

УДК 373.5:37.035

В. М. Швирка

ВІРТУАЛЬНА ЕКСКУРСІЯ ЯК ЗАСІБ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКІЛЬНОЇ МОЛОДІ

Сучасна соціокультурна, економічна та політична ситуація в Україні значно загострила проблему духовної безпеки нації, збереження історико-культурних та художньо-естетичних національних традицій, формування духовної культури шкільної та студентської молоді.

Стратегічні завдання виховання в особистості любові до Батьківщини, усвідомлення нею свого громадянського обов'язку на основі національних і загальнолюдських духовних цінностей, утвердження якостей громадянина-патріота визначені у Національній доктрині розвитку освіти, Державній програмі «Освіта» (Україна ХХІ століття), Концепції педагогічної освіти, Законі України «Про вищу освіту», Указі президента «Про заходи щодо розвитку духовності, захисту моралі та формування здорового способу життя громадян», «Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української держави», «Концепції патріотичного виховання учнівської молоді», Національній доктрині розвитку освіти України.

Проблемам, пов'язаним з вихованням патріотизму молодого покоління, присвячені дослідження провідних українських науковців: взаємозв'язок патріотичного, громадянського та національного виховання висвітлено в працях В. Гонського, М. Качура, О. Коркішко, І. Мартинюка, В. Паплучного, Ю. Римаренка, О. Сухомлинської, Г. Шевченко та ін.; національно-патріотичне виховання на традиціях українського народу розглядали О. Вишневський, О. Гевко, М. Стельмахович, М. Щербань та ін.; розвиток теорії та практики виховання, в тому числі національного і патріотичного, на засадах православної моралі досліджено в роботах М. Євтуха, В. Зеньківського, Т. Тхоржевської, К. Ушинського тощо.

Використанню у педагогічному процесі інноваційних педагогічних технологій, у тому числі віртуальної екскурсії як ефективному шляху виховання патріотизму, присвятили свої роботи

О. Арламов, М. Бургін, Н. Юсуфбекова, В. Загвязинський, А. Ніколс, В. Журавльов та ін.

Метою статті є визначення потенціалу віртуальної екскурсії як засобу патріотичного виховання сучасної шкільної молоді.

Ставлення до своєї країни, її духовних та культурних цінностей, до співвітчизників - це показник духовно-морального розвитку особистості. Зміни, що відбулися в нашій країні за останні півтора роки призвели до того, що наше суспільство фактично позбавилося ціннісних орієнтирів, суперечливими стали його духовні і моральні ідеали. У зв'язку з цим виховання патріотизму як духовно-моральної якості шкільної молоді яка повинна стати майбутньою інтелектуальною, культурною, політичною, бізнесовою елітою України, набуває особливого значення в умовах сучасної соціокультурної ситуації та є одним з найважливіших завдань у педагогічній науці.

Словник української мови пропонує нам таке визначення патріотизму: патріотизм - любов до своєї батьківщини, відданість своєму народові, готовність для них на жертви й подвиги [5,с. 97.].

Теоретичний аналіз наукової літератури дозволив нам приєднатись до О. Стьопіної щодо визначення поняття «патріотизм» як інтегральної цінності та духовно-моральної якості особистості, що виражається в почутті любові до Батьківщини як відчутті духовного зв'язку з нею, моральній відповідальності за долю Батьківщини і готовності її захищати, вільному етнічному та національному самовизначенні, свідомому збереженні та примноженні національних духовних і матеріальних цінностей.

О. Стьопіна визначає наступні етапи виховання патріотизму особистості:

- виховання любові й поваги до своїх батьків, своєї родини, що повинно формуватися в дошкільному віці в рамках родинного виховання;

- виховання позитивного ставлення до “малої батьківщини” (свого міста, краю, регіону) тобто етнічна самоідентифікація, що формується у підлітків у період шкільного навчання;

- виховання позитивного ставлення до своєї країни (державницького патріотизму) відповідає юнацькому віку;

- виховання усвідомлення своєї належності до історичної спільноти та культурно-релігійної традиції східнослов'янських народів, тобто формування через позитивну етнічну ідентичність толерантності в міжнаціональних відносинах;

- виховання доброзичливого ставлення до всіх народів світу – якість, притаманна високодуховній особистості, яка формується у процесі самовиховання протягом усього життя [4,с. 10].

А.Нісімчук зазначає, що патріотичне виховання учня - процес вироблення в особистості чіткого уявлення про закономірності розвитку патріотичних ідей, розуміння ролі історичних знань про свою країну, про

свій народ, його традиції та звичаї, вироблення стійких патріотичних переконань та уміння відстоювати їх в умовах реальної дійсності.

Виходячи з цього вчитель у практичній діяльності має реалізувати такі завдання:

1) розкриття для кожної особистості поняття патріотизму, любові до свого народу, до рідної Батьківщини.

2) формування патріотичних переконань в учнів, обґрунтування необхідності їх постійного удосконалення в реальних умовах навчально-пізнавальної діяльності;

3) використання реальних соціально-педагогічних умов у процесі реалізації технології національно-патріотичного виховання особистості;

4) застосування нових наукових досягнень у практиці патріотичного виховання особистості, активізація шляхів підвищення ефективності національно-патріотичного виховання учнів у сучасній школі [3, с. 84].

В сучасних умовах для успішної організації процесу з патріотичного виховання перед педагогом постає необхідність пошуку нових форм, методів і засобів.

Реально змусити пережити і усвідомлювати почуття прихильності до своєї рідної землі в учнів можна завдяки екскурсії, в якій вони брали б активну участь: здійснювати походи по пам'ятних місцях рідного краю, зустрічатися з людьми, які вчинили бойові та трудові подвиги, ветеранами і трудівниками тилу. Участь в екскурсії, якщо вона буде відрізнятися високою змістовністю і барвистістю, повинна викликати в учнів почуття захоплення, прагнення наслідувати таким людям [2, с. 80-82].

У зв'язку з впровадженням нових інформаційних технологій у процес освіти істотно змінюється підхід до екскурсій, виникають нові її види - віртуальні, інтерактивні та ін.

Термін віртуальний (від лат. *virtualis* — можливий) — можливий, такий, що може проявлятися при певних умовах. Віртуальна екскурсія — організована підбірка фото та відео зображень про видатні місця, іноді з текстовим або аудіо супроводом та засобами навігації; також — перегляд такої підбірки.

Перші віртуальні музеї стали з'являтися в Інтернеті в 1991 році. Вони представляли собою невеликі сайти з інформацією про сам музей, про його географічне положення та режим роботи. Надалі на сторінках віртуальних музеїв стали з'являтися віртуальні експозиції. Багато музеїв створювали кілька віртуальних експозицій і об'єднували їх у віртуальні екскурсії. В даний час кількість і глибина викладеного матеріалу, доступного через мережу Інтернет, безперервно зростає, і можливо, вже через кілька років свої власні віртуальні екскурсії матимуть усі музеї світу.

Віртуальні екскурсії можна розділити на такі види:

- екскурсії, пов'язані з життям і біографією відомих діячів культури і мистецтва;
- екскурсії по місцях, які зберігають пам'ять про життя і творчість письменника, поета, драматурга;
- екскурсії, що розкривають певні періоди розвитку національної культури;
- екскурсії по світовим виставковим залам.

Розподіл екскурсій на чітко визначені групи носить умовний характер.

Тематика віртуальних екскурсій з патріотичного виховання добирається відповідно до вікових особливостей дітей і проводиться учнями-екскурсоводами. Зазвичай, пошуковці збирають матеріал з певної теми, узагальнюють його, а учні-екскурсоводи за допомогою керівника розробляють зміст віртуальної екскурсії. Так, у навчальному посібнику Т. Жулій, І. Постнікової, В. Шvirки «Наші символи культури. Володимир Даль – Козак Луганський» [1] представлені сценарії віртуальних екскурсій, які дають можливість учням побувати в столиці нашої батьківщини; побродити по берегу Дніпра і українському степу; познайомитися з символікою рушників і вишиванок; дізнатися про національні українські музичні інструменти; відвідати Літературний музей Володимира Івановича Даля, Краєзнавчий музей і Музей історії та культури в Луганську; познайомитися з творчістю Бориса Дмитровича Грінченка в період його життя на Луганщині, пройшовши по меморіальному музею в селі Михайлівка та ін.

Особливо актуальні такого роду екскурсії для школярів зі сходу України, багато з яких змушені були покинути свої будинки і потребують особливої уваги і підходу. Вони дають їм можливість хоча б віртуально побувати в рідному місті, пройти знайомими вулицями, в той же час, дізнатися багато нового про свій рідний край і пишатися своїми співвітчизниками.

Наведемо фрагмент початку віртуальної екскурсії з навчального посібника «Наші символи культури. Володимир Даль – Козак Луганський» [1, с. 7-8].

У ПОХІД ЗА СИМВОЛАМИ

Віртуальна подорож в діалогах

Діалоги ведуться у комп'ютерному класі. У ході бесіди учасники діалогу виводять на монітор фотознімки, репродукції картин, тексти та ін.

Дійові особи (учні): Вадим, Єгор, Ольга, Ганна, Катерина.

Пролог

Вадим. Шановні любителі мистецтв! У нашому Клубі вже проводилися і конференції, і літературні вечори, і «посиденьки», і, навіть, заочні екскурсії в музеї. Чи не пора нам відправитися в подорож – хоча б віртуальну?

Єгор. Але ж у нас не Клуб мандрівників.

Ольга. Подорож теж може бути тематично пов'язана з мистецтвом.

Ганна. Ми будемо «віртуальними туристами»? Це цікаво!

Катерина. І куди ж ми відправимося?

Вадим. Пропоную похід за культурними символами.

Єгор. А що це таке?

Вадим. Це яскраві візуальні символи національної культури. Наприклад, пам'ятники архітектури, етнокультурні символи, фольклорні персонажі, імена видатних діячів літератури і мистецтва. Уявіть собі, що ми відправилися в подорож з якоюсь міжнародною молодіжною групою, в яку входять не тільки українці, але і росіяни, поляки. Зберемося ми «за круглим столом» і для першого знайомства назвемо (і покажемо) символи наших країн: спочатку державні (герб, прапор, гімн), потім культурні.

Ольга. Росіяни, напевно, назвуть Кремль, Храм Василя Блаженного, Волгу і Байкал, Невський проспект у Санкт-Петербурзі.

Ганна. Пушкіна і Достоевського, Репіна і Чайковського.

Катерина. Покажуть палехські шкатулки, жостовські таці.

Вадим. А поляки представлять красуню Варшаву, повноводну Віслу, назвуть Миколу Коперника, Фредеріка Шопена, Адама Міцкевича. Потім черга дійде до нас. Що ми представимо?

Єгор. У нас теж є красень Київ і Дніпро, Славутич. І живописні пейзажі: Полісся і Карпати, степові простори і Крим.

Ольга. Назвемо імена відомих письменників, композиторів, художників.

Ганна. Покажемо народне мистецтво, звичаї.

Катерина. Але ж треба не тільки назвати і показати, але й розповісти.

Вадим. Так, розповісти про ці символи, але коротко.

Єгор. Зрозуміло, адже це «жанр презентації».

Ольга. Ми постараємося.

Вадим. Тоді визначимо, хто про що розповідатиме і почнемо готуватися. Це і буде наш «похід» за культурними символами України.

Таку форму виховання, як віртуальна екскурсія, просто необхідно використовувати у виховному процесі. Адже саме завдяки екскурсіям можна познайомити учнів з життям, з об'єктами реального світу в їх природному оточенні. У ній відбувається пізнання і активна взаємодія дітей з предметами, об'єктами, явищами природного, соціального, культурного оточення.

Таким чином, використання інформаційно-комп'ютерних технологій (у тому числі і віртуальних екскурсій) робить процес виховання, в тому числі і патріотичного, більш цікавим, якісним і результативним.

Список використаної літератури

1. Жулій Т.Б., Постнікова І.І., Швирка В.М. Наші символ культури: Володимир Даль – Козак Луганський : навчальний посібник / Т. Б. Жулій, І.І. Постнікова, В.М. Швирка – Луганськ : вид-во СНУ ім. В. Даля, 2010. - 124 с. **2. Кирюханцев К. А., Гизатова И. А.** Екскурсія як средство патріотического воспитания учеников общеобразовательных школ / К. А. Кирюханцев, И. А. Гизатова // Педагогика: традиции и инновации: материалы II междунар. науч. конф. (г. Челябинск, окт. 2012 г.). - Челябинск: Два комсомольца, 2012. - С. 80-82. **3. Нісімчук А.** Педагогіка: підручник / А. Нісімчук. - К. : Атіка, 2007. - 343 с. **4. Стьопіна О. Г.** Виховання патріотизму у студентської молоді засобами мистецтва : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / О.Г. Стьопіна. – Луганськ, 2007. – 23 с. **5. Словник української мови.** – К. : Наукова думка, 1970-1980. – Т. 6. – С. 97.

Швирка В. М. Віртуальна екскурсія як засіб патріотичного виховання шкільної молоді

У статті розкрито особливості патріотичного виховання школярів засобами віртуальної екскурсії. Розкрито сутність та особливості патріотичного виховання в сучасних соціокультурних умовах. Патріотичне виховання учнів розглядається як процес формування чіткого уявлення про закономірності розвитку патріотичних ідей, розуміння ролі історичних знань про свою країну, про свій народ, його традиції та звичаї, вироблення стійких патріотичних переконань і вміння відстоювати їх в умовах реальної дійсності. Дана характеристика віртуальної екскурсії як засобу патріотичного виховання школярів. Представлені тематика та приклади віртуальних екскурсій.

Ключові слова: патріотизм, патріотичне виховання, віртуальна екскурсія.

Швырка В. Н. Виртуальная экскурсия как средство патриотического воспитания школьной молодежи

В статье раскрыты особенности патриотического воспитания школьников средствами виртуальной экскурсии. Раскрыты сущность и особенности патриотического воспитания в современных социокультурных условиях. Патриотическое воспитание учащихся рассматривается как процесс формирования четкого представления о закономерностях развития патриотических идей, понимания роли исторических знаний о своей стране, о своем народе, его традициях и обычаях, выработки устойчивых патриотических убеждений и умение отстаивать их в условиях реальной действительности. Дана характеристика виртуальной экскурсии как средству патриотического воспитания школьников. Представлены тематика и примеры виртуальных экскурсий.

Ключевые слова: патриотизм, патриотическое воспитание, виртуальная экскурсия.

Shvyrka V. N. Virtual excursion as a tool of patriotic upbringing of school youngsters

The article reveals peculiarities of patriotic education of schoolchildren with the help of virtual excursion. In the article the essence and peculiarities of patriotic education in the contemporary socio-cultural conditions are opened. Patriotic education of students is seen as the process of forming a clear understanding about the regularities of the development of patriotic ideas, understanding the role of historical knowledge about their country, about its people, its traditions and customs, and developing sustainable patriotic beliefs and the ability to defend them in terms of reality. It is given the characteristics of virtual tours as a means of patriotic upbringing of pupils. It is discovered its educational potential of the interaction of children with subjects, objects, natural phenomena, social and cultural environment. It is also presented the topics and examples of virtual tours. It is proved in the article the efficiency of the use of virtual excursions as a means of patriotic education of pupils.

Keywords: patriotism, patriotic education, virtual excursion.